

Abstract

The Witty and Hilarious stories of Shum Fre-Hans

Abraham Negash

Symposium on Eritrean Literature

March 10, 2018

Before the beginning of written literature, the stories told by people known for their wisdom and intellect in their villages were passed from generation to generation by word of mouth.

However, as time went by and the tellers of Eritrean folklore passed away and the rest of society became nonchalant, the meaning and pleasurable messages started to fade away from the memory of society. If those stories had been written down, they would have enriched and contributed immensely to the development of Eritrean language, culture, and literature.

Considering that a lot has been said and narrated in different regions on different occasions, my presentation of the astute sayings of Shum Fre-Hans by no means should be regarded as complete and perfect. As wood can be curved and shaped by a carpenter, my intention of presenting this thesis is to bring shape and clarity to some of the stories that have deviated from the original sayings and to give the public a true written document about the stories.

Who was Shum Fre-Hans?

Shum Fre-Hans was born the son of a farmer Ayte Tesfu, in a small village known as Adi Quita, Sub district Mets-he, Distric of AkeleGuzai. There is no record to show when Shum Fre-Hans was born, but it is believed that he was born in the 1800s (about 200 years ago) and died when he was between 70 to 80 years old.

Legend has it that he did not have any official title during his life, but he was hailed by the people as advisor of the law, judge, and general consultant of the public. He was a tradition for his quick and biting wit.

His core ability was to convince people using sarcasm to bring peace between people, and to give valuable advice to those who asked him on the streets. He was kind and benevolent, but at times he was merciless and did not hesitate to tell the truth.

In my opinion, if all his works were properly documented, he could be easily compared with the Aesop and other Greek wise men we learned about at school and the famous Ethiopian folklorist Aba Gebre-Hana.

I have collected 15 of his witty sayings, which I will tell in my presentation.

ተረካብ ዘረባ ሹም ፍረሓንስ

ብኣብርሃም ነጋሽ
ሲምፖዝየም ሰነ ጽሑፍ ኤርትራ
ሳንታ ክላራ ዩኒቨርሲቲ መጋቢት 10, 2018

ታሪኽ ሰነ ጽሑፍ ቅድሚያ ምምዘጋቡ፣ እቲ ብወራዙት ሰባት ዝዘረብ ዝነበረ ሓደሓደ ተረካብ ዘረባ ተባህለን ተዘርበን እንዳተባህለ ካብ ወለደታት ክተሓላለፍ ከም ዝጸንሔ ይዝንቶ እዩ።

እንተኾነ እቶም ሓደሓደ ብደታ ዝግደሱ ዝነበሩ ሰባት ብሞት ካብ ዓለም ክፍለዩ ከለልዎ፣ እቶም ዝተረፉ ብቑንጽል ስለ ዝሕዘዎን እቲ ምዑዝን ልዩብን መልእኽቲ ዘለዎ ደታታት ትርጉሙ እናሰሓተን ላዛኡ እናጥፍኡን እናተረሰዔን ይክደድን ኣሎ። ኣብ ጽሑፍ ክሰፍር ዕድል ረኺቡ እንተዝኸውን ነይሩ ግን ቋንቋናን ባህልናን ክሳብ ክንደይ ኣስተዋጻኦ ከም ዘለዎ ንምግማት ኣየጸግምን እዩ።

ብብኸባቢኡን ከከም ኩነታቱን ብዙሕ ስለ ዝዘንቶን ዝሰለልን እዚ ኣነ ዘቅርቦ ዘሎኹ ተረካብ ዘረባ ሹም ፍረሓንስ ፍጹም ጽፋፍ እዩ ማለት ዘይኮነስ ከምቲ ኦም ዝጸረብ ብዙሕ ዘረባ እውን ክጸረብ ስለ ዝኽእል ብዙሕ ዘይጸፋፍ ታሪኻት ኣብ ሓደ ንጹር ታሪኽ ክበጽሕ ከም ዝኽእል ታባሂሉ ዝቀረበ ጽሑፍ እዩ። ዘመናዊ ሳይንስን ተክኖሎጂን ኣብ ዘይማዕበለሉን ዘይተሰፋሕፋሐሉን ሃገር ሰነቃላዊ ባህሊ ከምዘሎ ዝተፈለጠ እዩ። መብዛሕትኡ ሕዝቢ ብቃል ንዝንገሩ ታሪኽ ኣብ ትሕቲ ሕዝባዊ ሰነ ቃል ክጥርንፎም ይኽእል እዩ።

ስለዝ ነዚ መሰረት ብምግባር ነቲ ኣጋጣሚ ኮይኑ ከይተረሰዔ ግን ኣብ ምርሳዕ ዝተቃረበ ሓድ ሓደ ተረካብ ዘርባታት ናይዞም በዓል ደታ ዝኾኑ ሹም ፍረሓንስ እንተተመልከትና ከምዚ ዝስዕብ ኮይኑ ይቐርብ።

ሹም ፍረሓንስ ኣብ ኣውራጃ ኣከለጉዛይ ምኽትል ወረዳ መጽሔ ፍሉይ ሰማ ዓዲ ኹታ ኣብ ዝተባህለት ዓዲ ካብ ኣብሉም ኣይተ ተሰፋ ዝተወለዱ እዮም። ዝተወለዱሉ ዘመን ኣስታት ክልተ ሚእቲ ዓመት ኣቢሉ እዩ ዝኸውን ይበሃል። ክሞቱ ከለው ካብ ሰብዓ ክሳብ ሰማንያ ዓመት ገይሮም ነይሮም ይባሃል። ካብ ዝሞቱ ካብ ሚእቲ ገልሰዕሊ ብግመት ይኸውን እናተባህለውን ይንገረሎም እዩ። ሹም ፍረሓንስ ሓደ ውላድ ጥራሕ ነበሮም።

ቀንዲ ዕዮኦም ብህዝቢ ከም ዝውረ ምንም እኳ ብሕጊ ዝተዋህቦም ሹመት እንተዘይነበሮም ብህዝቢ ከባቢኦም ከም ሓደ ሹመኛን ዳኛን መማኸርን ኮይሮም ይርእዩ ከም ዝነበሩ ይንገር። ሕጽር ብዝበለ ኣዛራርባ መልሐሶም ሉዩብ ኮይኑ ኣብ ክንዲ ብቐጥታ ዝጸረፉ ብቕኔ ዘመጉሱ ኣምሲሎም ብምስጢራዊ ቃላት ሓሳባቶም ዝገልጹ ዕርቂ ዝፈትው ንዝጸልኦም ዘባእሱ ንሰብ ናይ ምእማን ፍሉይ ክእለት ዝነበሮም በሊሕን መስተውዓልን እዮም ነይሮም።

እንተኾነ እቲ ተረካብ ዘረብሎም ተመዘገቡ እንተ ዝኸውን ነይሩ ክንዳይ ንሱን ጽሑፍ ትግርኛ መግዕደቡ ነይሩ ኢልካ ክግመት ይኸኣል። ከምቶም ዛንትኦምን ቢሂሎምን ተፈታውነት ረኺቡ ኣብ ኩሎ ዓለም ብዘተፈላለዩ ቋንቋንቋታት ተተርጉሙ ዝንበብ ዘሎ ናይ በዓል ኤዩፕን ካልኦት ግሪካውያን ኪኢላታት ክንግንዘብ ክኸኣል፤ ከምኡውን ኣብ ኢትዮጵያ ብቅነ ዝፍለጡ ኣቦይ ገብረሃና ምጥቃስ ይክኣል።

ነዞም ኣብዚ ጽሑፍ ኣስፈረዮም ዘለኹ ገለ ካብ ዓበይቲ ሰባት ዘዕለሉኒ እዩም፣ ኣነ ዘይመዝገብኩዎም ብዙሓት ክህልው ከም ዝኸኣሉ ኣይኸኣድን እዩም፣ ሃዩ ኩላትና እንፈልጦም ክንውስኸሉ ይምሕጸን።

1

ኹም ፍረሓንስ ካብ ሐደ ዓዲ ናብ ሐደ ዓዲ ምጋሽ ይፈትው ስለ ዝነበሩ ኣብ መገሻኦም በቕሊ ምውጣሕን ዓሻክር ምኽታልን የዘውትሩ ነበሩ። ሐደ ኣዝዩም ዘፍቅርዎም መሓዝኦም ከም ኦም ተዋዛዶ ዝነበሩ ኣይተ ዘገርግስ ወዲ ኣይተ ጊላገርግስ ዝተባህሉ ሐማሴናይ ነበሩ።

ኹም ፍረሓንስ ምስ ዓርኮም ቀንዩም ምስ ዓጀብቶም ናብ ዓዲ ኹታ እንዳተመልሱ ኣንከለው ብበራቕት ዓባይ ወረዳ መረታ ሰበነ ኣከለጉዛይ ሱርጎሎ ብዝተባህለት ጎልጎል ክሓልፉ ከለው ነቶም ዓተር ዝተዘርኤ ሕርሻ ዝሕልው ዝነበረሩ መንእሰያት ዕታር ሸዊት ንክህብዎም ምስ ሓተትዎም ሐደ ካብቶም ሓለውቲ ዘርእቲ ንኹም ፍረሓንስ ንቕድም ሐንቲ ሐዶሎ ዓተር ዝሓቕፈት ኣደል በርቑቕ (ምሕዩ) ሃቦም እቶም ካልኦት ሐለውቲ ድግ ነቶም ዓጀብቶም ብወገኖም ሓሓንቲ ኣደል ሃብዎም ብድሕር እዚ ኹም ፍረሓንስ ኣብ በቕሎም ተወጢሎም ነታ ዘሰፋሕፍሌት ኣደል ዓተር እናጠጠው ክሳብ ሐድሽ ዓዲ ብጽሑ'ም ነታ ዘዕገበቶም ኣደል ምስ ደርበይዋ ነቶም ዓጀብቶም ነዚ ዝሰዕብ ተዛረብዎም።

- ኣብ ስርጎሎ ግብረ ዘይብሉ
- ኣብ ዝባንቡር ዕዩት ዘይብሉ
- ኣብ ዓላ ጣዕዋ ዘይብሉ
- ኣብ ጨዓሎ ግራት ዘይብሉ
- ኣብ ሸመጃና ፈረስ ዘይብሉ
- ኣብ ሐማሴን ስርናይ ዝይብሉ
- ኣብ ሰራዩ ምህርቲ ዓተር ዘይብሉ

ከይግብር ምፈረድኩሉ። ብጣለት ኣብ ነፍሱ ወከፍ ኣውራጃ ዝነብር ሓረስታይ ዘፍርዮ ምህርቲ ብምሕባር ቁም ነገርን ኣስተምህሮን ዘለዎ ቃል ኣሰጧዎም ነታ ኣብ ወርሒ ታሕሳስ ዝበልዕዎ ኣዳል ዓተር ምስ ሰዓምዋ ኣመስጊኖም ደርበይዋ ይበሃል።

2

ኹም ፍረሓንስ ማሕረስ ዘይፈትው ሃካይ ስለ ዝነበሩ ንበዓልቲ ቤቶም ጸዊዎም በሊ ሕጃ ኪድኪ ንባሻይ እከለ ወዲ እከለ እታ ጥቓ ግራትካ ዘላ ግራትና ተማላኣያ ኢኻ በልዩ በልወን ንሱን ከእ ዘረበኦም ሰጧዒን ሎጧ ጽባሕ ክብላ መልእክተን ከይነገረኦም ቃዲሩ ተረፋ እዋን ሸዊት ኮይኑ ኩሉ እቲ ዓዲ ክበልዕ እንከሎ ግራቶም ከም ዘይተሓርስ ርእዮም ንበዓልቲ ቤቶም ጸዊዎም ከምዚ ኢሎም ታዛረብዎን።

ኣነዶ ከየልዕል ነዊት

ንስክሮ ከይትበል። ሰዊት
ሓምለ ሐሚምና ተታሓሒዝና መስከረም ንመውት
ውዲልኪ ሓዲርኪ ተፈናቂት።

በሉ ይበሃል። ዘገርምዩ ንሃካይ ዘረባ ተዋዲዱ ይጸንሖ ዝበሃል ከምዚ ምስ ኮነ ኢዩ።

3

ሐደ ግዜ ሹም ፍረሓንስ ዘይግራቶም ዘሚቶም ስለ ዝሐረሱ ኣብ ዳኛ ዓዲ
ተኸሲሶም ምስ ቀረቡ እቶም ዳኛ ቃልኩም ምለሱ ተኸሲሶኩም ኣለኹም በልዎም ንሶም
ዝገበርዎ በደል ስለ ዝፈለጡ መዓልቲ ቆጸራ ሃቡኒ በልዎም። ዳኛ ከኣ ሕራይ ኢሎም ቆጸራ
ክንልውጠልኩም ዋሕስ ትኸሉ ኢሎም ቆጸራ ለውጡሎም። እንተኸነ ግን ሹም ፍረሓንስ ኣብቲ
ካልኣይ ቆጸራ ስለ ዘይተርኽቡ ነቲ ዋሕሶም ንኸምጽኡም ምስ ተነግሮ ከይዱ ንሹም ፍረሓንስ
ኣምጽኡም ዳኛ እንታይ ኮንኩም ኣብ ቆጸራኩም ዘይተረኽብኩም ኢሎም እንተሐተትዎም ከም
ዝተረትዑ ስለ ዝፈለጡ ከምዚ ክብሉ ታዛረቡ።

ኣብ ዓይነይ የብለይ ጸረርታ
ኣብ ልበይ የብለይ ጎሄታ
ንሰበይቲ አቦይ ሰበይቲ አቦአ ሞይታ
ንቐብሪ ከይደ መሰነይታ።

በዚ ክመጽእ ኣይከኣልኩን ኢሎም ምስ መለሹሎም ነጻ ተለቁ ይበሃል።

4

ሐደ ግዜ ክልተ ሰባት ተመሓጺኖም ናብ ሹም ፍረሓንስ ቀረቡ እቲ ከሳሲ
ኣቐዲሙ እዚ ኣይተ እገለ በጊዕ ቀቲሉለይ እየ ከሲሰዩ ዘሎኩ ኢሉ ቃሉ ምስ ሃበ ትቕብል
አቢሎም አቦይ ሹም ፍረሓንስ በጊዕ ቀቲሉልካ!!

በጊዕ እኮ!!!
ጸብኣ ቁጩ
ጸጉራ ውጩ
ዕዳ በጊዕከ መን ይወጸ

ኢሎም መለሱ። በዚ ናይ ፍርዲ ቆጸራ መዓልቲ ወሰዱ።ብዲሕሪዚ እቲ ተኸሳሲ
ብኡንቡኡ ብዙሕ ዕዳ ዝዓዲ ከም ዝኮኑ ስለ ዝፈለጠ፤ ንሹም ፍረሓንስ መዓር ኣሒዙ ንገዝኦም
ከይዱ ስለዝረኽቦም እንደገና ከም'ዚ በሉ።

በጊዕ እዛ በጊዕ!!
ጸብኣ ኩርማ
ውላማ ሌማ
ዓጽማ ካረማ

ንበጊዕ'ከ እንታይ ካሕሳ ይግምገማ።

ኢሎም ነቲ ቀዳማይ ፍርድም በዚ ኣፍረሰም። ስለ'ዚ ሹም ፍረሓንስ እንተደልዮም የማዕርዩ
እንተጸለኦም ከኣ ንጸቡቕ አቀይንኖም ዘይትርጊሙ ዘልብሱ ፍሉይ ክእለት ዝነበሮም ብርቱዕ
ክኢላ ሰብኣይ እዮም ነይሮም።

5

አብ መረታ ሰበነ አክለ ጉዛይ አብ ሐደ እምባጋሮ ሐደ መረታይ ንሐደ መረታይ ቀተሎ፡ ዓደቦ ንዕርቂ ተኻየድዎ'ሞ። ንዕርቂ ምስ እበዩ ሕኑቅና ሃቡን ምስ በሉ ንሕኑቅ ክህብዎም በዚ ተሰማምዑ። እቶም ቀታሊ ዝነበሮም ዓዲ ተአኪቦም ንሕኑቅ ዝሓልፍ ኪህቡ ዕጩ ምስ ወደቆ አብ ሓደ ማእከላይ ዓሌት ናይ ጋንታ ታመታይ ካብ መረታ ትውልዲ ዘይብሎም። እዚ ከአ ሐደ ውሉድ ወዲ ሓንቲ ማእምን ነበረ። እታ ሰበይቲ ነቶም ዓዲ (ወደይእንታይ ይብጽሖ አብዚ ደመኩም ዘይተወላዳይ ከሎ ብሕኑቅ ዝሓልፍ። ኢላ እንተ ተዛረበቶም ሓደ እኳ ነዚ አስተውዒሉ ዝሰምዕን ቅጭጭ ዝብሎን እይተረኽበን። አብ ቆጶራ ኢንክለው ብኣጋጣሚ አቦይ ሹም ፍራሓንስ ናብ'ዚ ዓዲ ብዒራይ ኮብ ኩቦም ኣሕዳሩኒ እንዳ በሉ ዞሩ'ሞ ዘሕደርም ኣይረኽቡን መሬት ዓራብዎም ናብ'ቲ ወሰን ዓዲ ምስ በጽሑ ብቐጥዕ ዝበለ ቃል ኣቱም ዓዲ ኣሕዳሩኒ "አነ ምኽሪ ይገድፍ ብዕራዩይ ከአ ዒባ ይገድፍ"። ኣሕዳሩኒ ኢሎም ምስተዛረቡ እዛ ማእምን ብዘረብሉም ተገሪማ እተው ምስበለቶም ኣተው'ም፡ ናይ ወዳ ኩነታት ብሙሉኡ ኣካፈለቶም። ንሶም ሕራይ በቲ መዓልቲ ቆጶራኩም ወድኹ ንሕኑቅ ዝሓልፈሉ ሽዑ ኣነ ይሕወሰኩም በልዎ። እቲ ቆጶራ አቦይ ከም ዝከውን ሐተቶም። ንሳ አብ እገንላ መረታ ሰበነ እዩ በለቶም። ንሶም ከአ እምበኣር ሽዑ መዓለቲ በቕለይ ሰሪረ ብቐድሚ እቶም ኣኼባ ሕኑቅ ዝህቡን ሕኑቅ ዝቐበሉን ክኣልፍ እዩም ሽዑ ንሰኪ በጃኹም ብክብረትኩም ንሓደ ግዜ አብዚ እልይ በሉልና በልኒ። ኣነ ሓደ ነገር ከም ዘይፈለጥኩ ህጹጽ ጉዳይ ኣለኒ አዩርክብን ኣይክእለን ኢላ ፍንትት ክብል እዩ። ንሰኪ ጎይኹ በጃኹም ምሳሕ ማርያም ኢለኩም እልይ ክትብሉለይ እናበልኪ ንበቕለይ ብልጓማ ሓዘለይ በሉዎ። ንሰውን ከምቲ ዝበልዎ ገበረት። ንሶም እንታይ ገበርኩኹ ኦቲ ጓለይ ካብ ጉዳዩይ እተብኩርኒ እናበሉ እንዳ አዕዘምዘው ተአልዩ። እቶም ኣኼባ ዋዕላ ብድድ ኢሎም ተቐበልዎም። ጎይታና ፍራሓንስ ንበሩ ተቐመጡ በልዎም። ንሶም ግን ርቡጽ እዩ እኾ ኮፍ ክብል ኣይክእልን እሰኪ እቲ ነገራትኩም ወስ አብልዎ ክንሰምዖ በልዎም። ብሓጺሩ ነቲ ኩነታት ምስ ነገርዎም ንሶም እዘይ ድዩ መበኣሲኹም እንታይ ነገሩ ተሰምዑና ኣለኹም ጽንኩር ዘይሰማማዕ ነገር ኪርድኣካ ዘይክእል ኮይኑኒ ከመይሲ፡ ቀታላይ መረታይ

መዋታይ መረታይ

ታሚታይክ አብ ምንቲ መንታይ።

ኩሉ ዘይሰማዕ ኣይተሰምዑና ደሓን ውዓሉ ኢሎም አብ በቐሎም ተወጢሖም በቐሎም ጠፍ ኣቢሎም ጥዒና ይሃበለይ ዓደቦና ደሓን ወዓሉ ኢሎም መንገዶም ቀጸሉ። ሽዑ እቶም እኩባት እዛም ሰብአይ እምበር ዓቢ ዘረባ ኣውዲቕምልና ከይዶም ተባሃሂሎም ሓቂ ምኻኑ ተረዲኦም ነቲ ታሚንታይ ካብ ንሕኑቅ ምሕላፍ ነጻ ኣትሪፎም ካብቶ ቀተልቲ መረታ ሕኑቅ ክህቡ መሊሶም ዕጩ ኣውደቑ። ንሕኑቅ መረታይ ሐለፉ ተዋህበ። ካብ ሽዑ ኣትሒዝካ ክሳብ ሕጂ ቀታላይ መረታይ መዋታይ መረታይ እቲ ታሚንታይክ አብ ምንቲ ምንታይ እናተባህለ መመሰሊ ኮይኑ ኣሎ።

ሚላ ንግግር ንሓሊና ይሰብር። ከምዚ ዝበለ ነገር ምስተረኽበ እዩም ዝተወቐዓ ዳሓን ደም ዝነጠር ሞተ፡ ኢሎም አበው ዚምሰሉ ዘለው ክመይሲ በዳሊ እንኮሎስ ንዘይበደለ ንንጹህ በጃ ምሕላፍ ኣይግባእን። ንሓቂ ምስዋር ንርትዒ ምጥፋእ ማለት እዩ እም በቲ ግዜ'ቲ ሹም ፍራሓንስ ፍትሒ ይህቡ ምንባርም ክንርዳእ ንክእል።

ሹም ፍራሓንስ እንተደልዩም የሰርሑኻ እንተደልዩም ይፍንጡሑኻ ብኣይም። ሓደ እዋን ንኺድ ገሰጋስ ኢሎም ነቐሉ። ክኸዱ እንከለው አብ ሐደ ዓዲ በጽሑ'ሞ። እዛ ዓዲ መን ትበሃል በሉ፡ ማይሕማቆ በልዎም፡

ካብ ናብ ሕማቃት ንክይድ ናብ ጥዑያት ዘይንኸይድ ኢሎም ነታ ዓዲ ክረገጽዎ ስለ ዘይደለዩ መንገዶም ቀጸሉ፤፤

እዚ እኽ መን ትበሃል ኣንታ በሉ?

እዚእ ዓዲ ኣብዑር በልዎም፡

ዓዲ ኣብዑር እንሓደር ዓዲ ሰብ ዘይንሓድር ኢሎም ከዱ።

ቐጺሎም ኣንታ እዚእኽ መን ትበሃል?

ዓደንገፎም!

ክላ ካብ መንገፍ ካብ ምንጋፍ ይድሕነና ዓዲ ጥዑይት ዘይንሓድር በሉ።

እዚእኽ ዓዲ መን ትበሃል?

ወንኩብ!

ንኺድ ግደፍዎ ንወንኩብ

ጣዕወኦም ኣይኩብኩብ

ዘረብኦም ኣይእኩብ

መንገዶም ኣይረኩብ

ሸሻዩም ኣይርኩብ በሉ።

ካብኡ ሓሊፎም ከዱም እዚእኽ ዓዲ መን ትበሃል?

ጣዕረባ!

ዓዲ ኣስመሮም ዓዲ ሉባ

ኩሉ ዝርከባ

ኣብዚ እኔኽ ዘረባ

ኣየ ጸዋ ሎጂ እዛ መሪት ዓረባ

ኣብኡ ኮፍ ንበል ኣረባ!

ኢሎም ኣብ ዓዲ ከንቲባ ኣስበሮም ኮፍ በሉ፡ ካብኡ መንገዶም ምስቀጸሉ፡ እዚእኽ

መንትበሃል?

ዕዋነት!

ዕዋነት ዓዲ ዓዋናት እንሓድርስ ዓዲ ለባጣት ዘይንሓድር ኢሎም፡ ዕዋነት ዕውንዋዎ

መጋባእያኦም ንጣዕረባ ድኩዎም ንሩባ፡

በሉ ይበሃል።

ሹም ፍረሓንስ እንተደልዮም የጸብቁካ እንተደልዮም ከኣ የኸፍኡካ።

ኣይተ ወልደ ድንግል ዝበሃሉ በዓል መስሐል ወደከለ ንሹም ፍረሓንስ እንከዕሸው ተመኪሎም ተላዒሉ። ደቂ ሓዎብኦም ኣንታ ግደፍ ንሶም ካባኽ ይብርትዑ እንተበልዎም ኣይሰምዕን ምስ በሉ፡በል እንተ ኣግሸኻዮም ኣነ ጎይቢ መዓር ኣነ ምክት እዓዲ ተበሃሂሎም ናብቲ ሸም ፍረሓንስ ዝርከቡሎ ከዱ። ኣብቲ ባይቶ ሹም ፍረሓንስ ኮፍ ኢሎም እንከለው ብጸሉሎም። ድሓንዶ ወዕልኩም ምስ በሉ። ኣንቲም ንሕና "ሎጂ ዝተወልድት ብተይ ትማሊ ጠፊኣትና" ኢና ንደሊ ዘሎና ገለዶ ኣይረኣኩምል በልዎም። መብዛሕትኦም ኣብቲ ባይቶ ዝነበሩ ህዝቢ ገሊኦም ኣይረኣናን ገሊኦም ከኣ ኣይ ኣንታ እንታይ ጉዳይ ጸባኹምን ምራኩምን ጠፍኡኩም ምስ በሉ ሹም ፍረሓንስ ስምዕ ጸኒሎም ወይጉድ ኣቲም ሰባት!! "ኣቦታትን ከይተወልዱ ኣብዛ ባይቶ ኮፍ ኢልንስ ከምዚ ዘረባ እዚ ኣይሰማዕናን ኢሎም መለሹሎም "።

አይተ ወልደ ድንግል ብጭብጢ ተረቲታም ዓይም ከዱ ይበሃል። ዘገርም እዩ አይተ ወልደድንግልን ሎጂ ዝተወልደት ብተይ ትግሊ ጠፍኦትን ግለቶም ሹም ፍረሓንስ ከኣ ቅደጂ አቦታትን ተወሊድና ነዛ ባይቶ ኮፍ ኢልናዩ ምባሎስ አይገርምንዶ።

8

ክልተ ኣንስቲ በሓባር እንዳ አዕለላ ከለዋ እታ ሐንቲ ኣንቲ መሓዘይ ስምዓስኪ ካብ ሹም ፍረሓንስ ምጥናስ ዶ' ይሓይሽ ወይስ ምስ ኦም ምጽናሕ ኢላ ሕቶ ኣቅረበትላ።

እታ ሓንቲ ትቕብል ኣቢላ ምስኦም ምጽናሕ ይሓይሽ ምክንያቱ ካብ ኦም እንተጠኒሰካ ከምኦም አይተወልድን ኢኻ። ምስኦም እንተ ጸኒሕካ ግን ታሪኹም ትሰምዕ በለት እንዳተባህለ ይዘንቶ።

ብዛዕባ ሹም ፍረሓንስ ካልኦት ሰባት በቲ ክእለቶም ኣልዲሎም ዘዕልሉ ከም ዝነበሩ በዚ ክገርዳእ ንክእል።

9

ሹም ፍረሓንስ ገደሻይ ስለ ዝነበሩ ኣብ መገዶም ምስ ሐደ ሃብታም ሰብአይ ተራኸቡ። እቲ ሰብአይ ብስሞም ጸዊዑ ሰላም ድሕሪ ምባል፡ ቀጺሉ "እንታይ ድኣ አናህብ ምስ ወፈሩ መጺእኩም" በሎም። ሹም ፍረሓንስ ኣናህብ ይውፈሩ ድኣምበር እቲ ቆይ እቲ መዓር ኣብ ገዛ እዩ ዘሎ ኢሎም ብነገሩ ገሪምዎም ዘረብኡ ስለ ዘዩሕጎሶም ነቶም ኣብመገዲ ዝረኹብዎም ሰባት ገዝኡ ኣበይ ከም ዝኮነ ሐቲቶም ናብ ገዝኡ ከይዶም ንበዓልቲ ቤቱ ረኪቦም፡ ስምዒስኪ ሕንጦ ዓለይ ምስዚ ሰብአይ ከመይ ኢልኪ ሐዳር ትገብሪ፡ ዘይጠቅም ሰብአይ ዶኣይኮነን።ኢሎም ብዙሕ ሕግቅ ነገራት ናይቲ ሰብአይ ነገርዎ።

ቀጺሎም ኣብ ዘረብኦም ክትፍትሖ ከም ዘለዋ ንሶም ክምርዓውዋ ከም ዝክእሉን ስለ ዝገለጹላ ብዘረብኦም ተኣማሚና፡ ሰብአይ ምስ መጻ ሕግቅ ገጽ ኣርአዮቶ እሞ ብኡንብኡ ንክፋትሖ ስለ ዝነገረቶ እቲ በዓል ቤታ እንታይ ከም ዝኮነት ንምፍላጥ ተጨኒቁ እንታይ ኮንኪ እንታይ ጎዲሉኪ እዩ ኢሉ እንተሓተታ፡ ኣነ ምስኻ ሐዳር አዩድልዮንን'ዩ። አቦታተይ ጸውዓለይ በለት ንሱ ዝገብር ጠራእዎ ኩነታቱ ገሪምዎ አቦታትን ዓበይቲ ዓድን ጸውዓላ። በቲ መዓልት ቆጸር እቶም ክፋትሖ ዝቐረቡ ሰብአይን ሰበይትን ምስ ቀረቡ እቶም ሸግግለ በቲ ናብርኦም እንደሐሰቡ እንታይ ከም ዘራክሶም እንተሓተቶም ኩነታቱ ስለ ዝገረሞም ሐደ ካብቶም ሰማዕቲ መንዶ ረኺቡካ ነይሩ ኢሉ እንተሓተቶ ሹም ፍረሓንስ ኣብ መንገዲ ረኺቦምኒ ነይርም እንታይ ደኣ አናህብ ምስ ወፍሩ መጺእኩም ኢለዮም ነይረ በሎም።

በል ሰማዕ ሕዲ ነዛ ነገርካ ከዕርዩልካ ዝክእሉ ንሶም ስለዝኮኑ ጎይቢ መዓር ሒዝካ ኪድ እሞ ኩነታት ናብራኻ አጸውቶም በልዎ።በዚ መሰረት እቲ ሰብአይ በቲ ዝተሃህሶ ምዕዶ መሰረት ከይዎ። በል ሕራይ ክመጽእ እዩ ኣብቲ ቆጸራኩም ኢሎም አፋነውዎ ኣብ'ቲ ቆጸራ መዓልቲ ሹምፍረሓንስ ኣብ'ቲ ኣኼባ ተረኪቦም ነቲ ጊዳይ ኣልዲሎም ብዙሕ ምስ ተዛረቡ ነታ ክፍታሕ ትብል ዘላ ሰበይቲ ዓለይ ኣይፋልክን ሓዳርኪ ግበሪ ኢሎም ኩሎም እቶም ሰማዕቲ ቃሎም ኣፍሰሱ በዚ ኣይሰምዕን ኢላ ክትፋታሕ ከም ዝወሰነት ደረቓ ስለ ዘቐበጸቶም፡ ሹም ፍረሓንስ ካብቲ ዝነብርዎ መንበር ተንሰኦም ንዲ ዓለይ ኢሎም ናብ ውሻጠ አእቲዮም ሓዳርኪ ይሕሸኪ "እቲ ዝአመንክዮ፡ ሕራይ ዝበለኪ እንትጠለመኪኻ እንታይ ትገብሪ" በልዋም ኩነታቱ ተረዲእዋ ሕራይ ሐዳሪይ ይገብር በለት ይበሃል።

ውሉድ አብ ምንታይ ይፍቶ አብ ምጽራይ አፋ
ውሉድ አብ ምንታይ ይጽላእ አብ ምጻእ ሐዳሩ
ከም ዝበሃል ሐደ እዋን ሹም ፍራሓንስ ምስ ወደም ስለ ዝተታረኹ ነፃ እስከ ብኮፍና ንሕደር
ተበሃሂሎም ክታረኹ እንክለው፡ ሹም ፍራሓንስ ንወደም ሰማዕ ኣነ ዝገርመኒ ዕፋን ከም ሰብአይ
የጭሕም ከም ቆልዓ ከአ ይሕዘል በልዎ። ንሱ ትቅብል ኣቢሉ ከአ ኣነ ዝገርመኒ ናይ እምነ እዩ።
እቲ ዝነኣሰ ዘይዓቢ እቲ ዝዓበየ ከአ ዘይመውት ብሎም፡ በዚ ክታረኹ እቲ ወደም ነቡኡ አብ ዳኛ
ከሲሰዎም ምስቀረቡ ሰማይ ኣይሐረሰ ወላዲ ኣይክሰስ እዩ'ም ወደይ ሕገ ተኸሰስ ኣይብለንን እዩ
ምስ በልዎ እቲ ወደም ትቅብል ኣቢሉ፡

ሰማይ ብበርቂ ያሕረስ
ኒሁግ አብ ማእሲ ይኹልሰስ
ወላዲ ብብበደሉ ይክሰስ

እዩ'ም ኣነ ከሲሰዩም ኣለኹ ብማለት ናብ ዳኛ ስለ ዘመልከተ በዚ መልሲ ሰምቢዶም
ኢልካ ቅዝፍ በል ወደይ በልዎ። እቲ ወደም ገዝኡ ብጽሕ እንክብል መሪር ቅርጻት ተታሕዘ።
ወዮም ደቂ ዓዲ ነቲ መርገም ሰሚዖም ስለ ዝነበሩ ካብቶም መማድርቶም ዝነበሩ ስባት ከይደም
ንዑብኻኹም ወድኹም ቅርጻት ሒዞም ክመውት ደልዩ ስለዘሎ ይፍታሕ ይበለልካ በልዎ ኢሎም
ምስለመንዎም፡ ንሶም ትቅብል ኣቢሎም ኣነ ሐደ ግዜ ረገመዮ እዩ እግዚአብሄር ወዲ ጤለይ ድዩ
ወይስ ወዲ በጊዲይ ቅዘፈለይ ኢለስ እንደገና ሕደገለይ ክብሎ ኢሎም ዘረብኦም ዓጻው'ም ወዮ
ወደም በታ መዓልቲ እትኣ ሞተ ይበሃል።

መርገም ወላዲ ከም ዘይሰድ በዚ ክንርዳእ ንክእል።

ካብ ዕለታት ሐደ መዓልቲ ሐደ ሰብአይ አብ ሕልጚ ለይቲ ምስ ሐንቲ መልክዒኛ ዝኾነት
ሰበይቲ እገለ እምበር ሐዲረ ኢሉ ተዛረበ ። በቲ ግዜቲ ዝነበረ ሕገ ከባቢ ሰበይቲ ሰብአይ ዝገሰሰ
50 ለጋዕ ይዲደ ዝብል ነበረ። ናይታ ብሕልጚ ተገሲሳ ዝተባህለት ሰበይቲ በዓል ቤታ ሰበይትካ
እክለ ብሕልጚ ገሲሰዋ ኢሎም ስለ ዝነገርዎ ከሲሱ ብዳኛ ንክከሐስ ናብ ዳኛ ኣቅረበ ። ነገርም
ተጀሚሩ ክናገሩ እንክለው እቲ ተኸሰሲ ክምልሽ እንክሎ ኣነ ብሕልጚ እዩ ተጋሲሰደ እዩ ኢሉ
ቃሉ ሃበ ነቲ ዝተባህሎ ኣመነ እንተኾነ ሕገ ዕድ ኣይብለንን ኢሉ ቃሉ ሃበ። እቲ ዳኛ ነዚ ኩሉ
ምስሰምዒ በል ሰማዕ ተኸሰሲ ኣብ ሰበይቲ ሰብአይ መንሕለም በለኻ ኢሉ 50 ለጋዕ ንክዓዲ
ፈረዶ። እቲ ዝተፈርዶ ክሱስ ናብ ሹም ፍራሓንስ ይግባይ ኢሉ ቀረበ። ሹም ፍራሓንስ ይግባዮም
ሰሚዖም ንክልተ ሰብ ነገር ደው ኣቢሎም ነገርም ምስ ሰምዑ፡ ፍርዲ ቅድሚ ምሃቦም ከምዚ
ኢሎም ተዛረቡ። በሉ ሰምዑ አብ'ቲ ጎልጎል ዓድኩም ቃላይ ኣሎዶ ኢሎም ሐተትዎም እም? እወ
በሉ። ድሕረዚ ሹም ፍራሓንስ መዓልቲ ቆጻሮ ፈለዩሎም እም ዝራኸኸቡሎ ቦታ አብቲ አብ ጎልጎል
ዓደም ዝርከብ ቃላይ ንክኸውን ተሰማምዑ። ሹም ፍራሓንስ ቀጺሎም ኣብ ዘረብኦም ነቲ ይግባይ
ኢሉ ዝቀረበ ነተን ቅድሚ ሕጂ ዝተፈረድኦ 50 ለጋዕ አብቲ መዓልቲ ቆጻሮ ኣሒዘወን ክመጽእ
ኣዚዞም ተፈላለዩ።

መዓልቲ ቆጻራ በጺሑ ኩሎም አብ ቆጻራኦም ተረኸቡ። ሹም ፍራሓንስ ነተን 50 ለጋዕ
አብ'ቲ ገመገም ቃላይ ከቢብን ደውክብላ ኣዘዙ ድሕረዚ ፍርዲ ቅድኪ ምሃቦም ነቲ ከሳሲ ኣንቲ
ቃላይ ጠምት እም አብ'ኡ ዘሎ ጽላሎት ቁጻር በልዎ ንሱ ድማ 50 ጽላሎት ከብቲ ከም ዝቆጸረ
ነገርም። ቀጺሎም ነቲ ክሱስ ነተን ከብቲ ንክቆጽር ምስ ሐተትዎ 50 ከብቲ ቆጸረሞ ነገርም ።

ብድሕረ'ዚ ከምዚ ዝሰዕብ ፍርዲ ኣብ ባይቶ ብኹም ፍራሓንስ ተዋህበ። በሉ ክልተ ሰብ
ነገር ፍርድሎም ሰምዑ ኢሎም ነቲ ሰበይቲይ ገሲሱለይ ዝበለ 50 ጽላሎት ከብቲ ፈረዱሉ። ነቲ

ክሱስ ከአ ከብ'ቲ አሊዙ ክከይድ ተፈርደ። ከሳሲ ከመይ ኢሉድአ እዚ ፍርዲ ይወሃበኒ ምስ በሎም ብሕልጧ እንደላሉ ተጋሲሰዋ እምበር ብግህይ ሰለ ዘይኮነ ጽላሎተን እዩ ዝግበአካ በልዎ ። ካብዚ ዝርከብ ትምህርቲ ጽላሎት ናይቲ ህይወት ዘይብሉ ነገር ዝርከ ተምሳል ምዃኑ ኢዩ። ጽላሎት ምስቲ ነገር ዝንቀሳቀሰ ደአምበር ባዕሉ ዝፍጠር ከም ዘይኮን ሕልዲ ከአ ጋህዲ ዘይምዃኑ ብሕልምኻ እትርእዮ ኩሉ ነገር ሐቂ ከም ዘይኮነ ይሕብር።

12

አቦይ ሹመ ፍረሐንስ ኮፍ አሎም ምልክክ ይፈትዉ ሰለ ዝነበሩ ሓደ መዓልቲ ኣብቡር ኣብ ዘራእቲ አትዮም ከይዝርዑዎም ኢሎም ንወዲ ወደም ጸውዕዎም ንዓ ዝወደይ ኢሎም ንቶም ኣብቡር ንክመልሶም ሐበርዎ፡ ንሱ ከአ ከም ዘይሰምዖም ኣምሲሉ ሰቅበለ፡ አቦይ ሹም ፍረሐንስ ክልክኮም ከም ዘይደለየ ተረዲኦም ከምዚ ክብሉ ተዛረቡ። እወ ወደይ ሓቅኻ ኢሎም ኣብ ምቁጻር ወለዶ ከዱሞ፡

- አነ ሓደ
- አቦካ ክልተ
- ንሰካ ሰለሰተ

ክልክኮካ ኣይግብአንን ድሮ ኣብሰለሰተ በጺሕና እንዲና ኢሎም ባዕሎም ኣብቡሎም መለሱ ይበሃል።

13

አቦይ ቐሺ ገረክርስቶስ ዝተ ባህሉ ብዓል ኮርባርዖ ሐደ ከም አቦይ ሹም ፍረሐንስ ለባምን መካርን መስተውዓልን ካብ ዝነበሩ እዩም።

አቦይ ቐሺ ገረክርስቶስ ካብ ዕለታት ሐደ መዓልቲ ንደቆም ክመኽርዎ ሰለ ዝደለዩ፤ ነዛ ሕንቅል ሕንቅልተይ እስከ ፍትሑለይ በልዎም እም ሕራይ ሰሰና ቢተይ በልዎም፡

- ዘይ ውዳእ መንገዲ፤
- ዘይ ወግሕ ለይቲ
- ዘይ ፍንቅል ብዓቲ
- ዘይ በርህ መብራህቲ

ፍለጡለይ በልዎም፡ ደቆም መልሱ ጠፊእዎም ተደረሩ አቦ በልዎም እም፡ ከምዚ ክብሉ መለሱሎም፡

- ዘይ ውዳእ መንገዲ ማለት ደም ሰብ ማለት እዩ
- ዘይ ወግሕ ለይቲ ማለት ከአ ሕማቅ በዓልቲ ቤትካ ማለት እዩ
- ዘይ ፍንቅል ብዓቲ ማለት ከአ ርጉም ጎረቤት ማለት እዩ።
- ዘይ በርህ መብራህቲ ማለት ከአ ሕማቅ ውሉድካ እዩ።

በልዎም ይበሃል፡ ብሓንቲ ሕንቅል ሕንቅሊተይ ኣርባዕተ ትምህርታዊ ምክሪ ለገሱሎም። ቀዳሞት አቦታትና ንንእሽቶ ይኩን ንዓቢ ብሜላ እቲ ዝደለይዎ ሓበረታ የመሓለልፍ ምንባርም እዩ፤፤

14

ሓደ እዋን፡ ሓንቲ ተዓጧጸ እሞ ምስ ሕጋ ዘይነበረት ጓል ኣንስተይቲ፡ ንስድራ ቤታ ኣቀዲማ ከይነገረት ብምጽናሕ፡ ኣብ መወዳእታ ናይ መርዓኣ መዓልቲ ምስ ኣኸለ ትነግርዎ። በዚ ኩነታት እዚ ድማ ሰድራ ቤት ኣዝዮም ይሸገሩ። እንታይ ከም ዝገብሩ ጠፊእዎም ከዕገርግሩ እንክለው፡ እስከ ምናልባት መፍትሒ እንተረኸቡልና ንማለት፡ ነዞም ኣብዚ ጉዳይና ተኻፍሎም ዘለው ሸም ፍረሐንስ፡ ከነማኽርዎ ብምባል ዘጋጠሞም ሸግር የካፍልዎም። ሸም ፍረ ሓንስ ድሕሪ ነዊሕ ምሕሳብ፡ "ደሓን ግዲ የለን እዚ ሸግር ኣነ ክፈትሐ እዩ" ይብልዎም። ሰነስርዓት መርዓ ተወዲኡ፡

ወራዶ መርዓ መርዓቶም ሒዞም ናብ ዓዶም ንምኻድ ተመሪቕም ምስተበገሱ፡ ሸም ፍረ ሓንሰ፡ ደው ንምባል ከም ኩሎም ዓበይቲ ይምርቑ እሞ። ከም ተወሳኺ ሓበሬታ ኣሰንቅብ ኣቢሎም ንወራዶ መርዓ ንኸዚ ዝስዕብ ይላበውዎም።

"ሕጂ ናብ ዓድኹም ክትከዱ እንከለኹም በዛ መንገዲ (እንዳ ኣመልከቱ) እንተድኣ ኪድኩም፡ መርዓዊ ወድኹም ክሞተኩም እዩ። እንተድኣ በዛ ሓንቲ መንገዲ (ሕጂ'ውን እንዳ መልከቱ) እንድሕሪ ኪድኩም ከኣ፡ ሕጊ መርዓትኩም ክፈርሰኩም፡ እዩ፤ ሰለዚ ሓሲብኩምን መሪጽኩምን ደኣ ኪዱ" ይገልጻል። ወራዶ መርዓ ነዚ ዘረባ ምስ ሰምዑ ካብ ወድና ዝሞተናሰ፡ ሕጊ መርዓትና ምፍራስ ይሕሸና ንግለት፤ ከምቲ ሸም ፍረ ሓንሰ ዝሃብዎም ምክሪን ምርጫን ይገብሩ። በዚ ድግ መርዓት እውን ተሰትረት ይበሃል።

ተረካብ ዘረባ ኣይተ ዘገርግስ ወዲ ኣይተ ጊላገርግስ

ኣይተ ዘገርግስ ወዲ ኣይተ ጊላገርግስ ሓደ ካብቶ ተረካብ ዘረባ ክእለት ዝነበሮም በሊሕን መስተውዓላን ዝነበረሩ መሓዛ ሹም ፍረሓንስ ዝነበሩ እዮም፤ ትውልዲ ዓዶም ዓዲ ተኸለዛን ኣውራጃ ሐግሴን እዩ ።

ኣቦይ ኣይተ ዘገርግስ ሓደ መዓልቲ ኣብ መንገዲ እንዳ ከዱ እንከለው ካብ ቶም ኣብ ኤርትራ ኣትዮም ዝነበሩ ጣልባን ነቦይ ኣይተ ዘገርግስ ካበይ መጺእካ በሎም፡ ገርምዎም ንዓይ ኣብ ዓደይስ ካበይ መጺእካ ይብሉኒ እሎም ገርምዎም፡ ንዓይ ከበይ መጺእካ ትብሉኒ ንስካ ብሒላብ ብጃልባ ዝመጸእካ ንዓይ በዮን መጺእካ ትብሉኒ እሎም መለሱ ይበሃል።

ዘገርግስ እዩ ኣብ ዓድካ ኣብ መረትካ ሓደውጻእተኛ ካበይ መጺእካ ክብለካ እንታይ ይሰምዓካ፤